

Riskienhallinnalla terveyttä ja hyvinvointia -ohjelma laajenee paraneeko terveys?

Hallitus päätti vuosi sitten osana valtion tutkimuslaitosuudistusta vahvistaa kotimaisten asiantuntijalaitosten yhteistyötä. Uudistuksessa sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitosten yhteenliittymään SOTERKOon tuli mukaan seitsemän uutta organisaatiota vanhojen kolmen sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuslaitoksen (STM) tutkimuslaitoksen tueksi. Tavoitteena on parantaa ympäristöstä ja työympäristöstä aiheutuvien terveysriskien torjuntaa.

Vuodesta 2011 lähtien STM:n alaiset Työterveyslaitos (TTL), Säteilyturvakeskus (STUK) ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ovat pyrkineet yhteistyössä kehittämään ympäristöriskien hallintaa osana Riskienhallinnalla terveyttä ja hyvinvointia (RISKY) -ohjelmaa (RISKY 2014). Toimintaan liittyi vuonna 2014 mukaan myös muiden ministeriöiden asiantuntijalaitoksia, joilla on paljon annettavaa ympäristöterveysriskien kuvaamisessa ja hallinnassa koskien altisteita, vaikutusten arviointia ja arvottamista

(SOTERKO 2014). Niukkenevien resurssien maailmassa on erinomaista, että työhön saadaan lisää osaamista.

Elinympäristön terveysvaikutuksia koskevaa tutkimusta seuraavalle valkenee nopeasti riskien suuri määrä ja monimuotoisuus. Monet selvästi osoitetutkin riskit osoittautuvat niin vaikeiksi, ettei edes asiantuntijoiden kesken päästä yksimielisyyteen riskien kuvaamisesta. Ympäristöterveysriskejä aiheuttavia tekijöitä ei myöskään osata luotettavasti tunnistaa ja torjua. Esimerkki tällaisesta moni-

mutkaisesta riskivyyhdestä on sisäilma. Ongelmat myönnetään, mutta sisäilman turvallisuus tuntuu olevan vaikea saavuttaa käytännössä. Järkeviin toimenpiteisiin ja resurssien käyttöön tarvitaan käsitys riskien suuruusluokista. Riskeihin pitäisi puuttua tärkeysjärjestyksessä, mutta päättäjiltä usein puuttuu kokonaiskuva. RISKY-ohjelmassa SOTERKOn vanhoille ja uusille osajille on mahdollista löytää yhteinen kieli jota tarvitaan riskiarvioiden yhteensovittamiseen.

Erilaisten terveystarpeiden suuruuden kuvaamiseen on ehdotettu käytettäväksi mm. tautitaakka- eli DALY-mittaria, joka mahdollistaa sekä kuolleisuuden että erilaisien sairauksien kansanterveysvaikutusten vertailun. Tätä mittaria on jo jonkin verran

käytetty ympäristöterveysriskien suuruusluokkien vertailuun (Asikainen ym. 2013; Hänninen ja Asikainen 2013), mutta näissä alustavissa tarkasteluissa ei ole vielä täysimääräisesti arvioitu torjuttavissa olevaa osaa altistuksista. Pienhiukkaset nousevat hallitsevaan rooliin kokonaisvaikutusten osalta, mutta monista lähteistä johtuen altistuksia on vaikeaa kokonaan torjua (esim. Kutvonen ym. 2014).

Rinnakkaisessa artikkelissa tässä samassa numerossa pohditaan DALYn käyttöä erityisesti ympäristöterveysriskien torjumiseen pyrkivien toimenpiteiden vertailussa ja priorisoinnissa (Hänninen ja Asikainen). Omassa artikkelissaan Jouko Tuomisto pohtii priorisoinnin tärkeyttä ja siihen vaikuttavia näkökohtia.

Taulukko 1. SOTERKOn kymmenen asiantuntijalaitosta ja yhteistyön laajenemiseen liittyviä mahdollisuuksia.

	Nimi	Vastuualueita ja uusia mahdollisuuksia edistää työ- ja ympäristöterveysriskien hallintaa
Uudet		
1	Elintarviketurvallisuusvirasto (Evira)	Elintarviketurvallisuus, lisäaineet, ravinnon epäpuhtauksien ja ruokavalion terveystarpeiden välinen suhde, elintarvikkeiden alkutuotannon turvallisuus
2	Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea)	Lääketurvallisuus, lääkehoitojen vertaaminen ennaltaehkäisyyn
3	Ilmatieteenlaitos (IL)	Sääennusteet, ilmamekanismit, liukkaus ym. riskien ennakointi, ilmansaasteiden mallittaminen
4	Kansaneläkelaitos (KELA) tutkimusosasto	Hoitokustannusten ja ennaltaehkäisyyn suhteen optimointi
5	Suomen ympäristökeskus (SYKE)	Ympäristövaikutukset, ekologia, biologia, terveyden korostaminen ympäristövaikutusten arvioinnissa; maankäytön kehittäminen
6	Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT)	Kustannusvaikuttavuuden arviointi; priorisointi yhteiskunnan talouden näkökulmasta
7	Valtion teknillinen tutkimuskeskus (VTT)	Päästöihin ja altistuksiin liittyvät tekniset mahdollisuudet; uudet teknologiat
Vanhat		
8	Työterveyslaitos (TTL)	Työterveys, työn vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin; väestön työkyky; työurien pidentäminen ja tuottavuuden parantaminen
9	Säteilyturvallisuuskeskus (STUK)	Säteily- ja ydinturvallisuuden ylläpito ja kehittäminen
10	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)	Kansanterveys ja siihen liittyvät riskitekijät kokonaisuuksina; vaikuttavuuden arviointi ja terveyden edistämistoimien priorisointi

SOTERKO-RISKYn laajeneminen mahdollistaa entistä kattavamman kokonaiskuvan muodostamisen terveyteen kohdistuvista ympäristöriskeistä ja luo puitteet tarkempien, relevantimpien ja kehittyneempien torjuntatoimenpiteiden kehittämisen ja arvioinnin (taulukko 1). Esimerkkeinä mainittakoon vaikkapa Ilmatieteen laitoksen laaja-alainen osaaminen liittyen ilmastoon, ilmakehään, ilmansaasteiden kulkeutumiseen, auringon UV-säteilyyn, teiden liukasteen, turvallisuuteen vaikuttaviin sääolosuhteisiin myrskyistä myräköihin, tai VTT:n laaja-alainen tekninen osaaminen, joka mahdollistaa teknisten toimenpiteiden kehittämisen ja arvioinnin sekä uusien teknologioiden riskien ja mahdollisuuksien tarkastelun.

Eviran mukaantulo mahdollistaa elintarvikkeisiin ja ravitsemukseen liittyvien riskien tarkastelun – ravinto on yksi tärkeimmistä terveyteen vaikuttavista tekijöistä ja paljon huolta liittyy myös ravinnon kautta saataviin altistuksiin. SYKE on tärkeässä roolissa esimerkiksi, kun tarkastellaan maankäyttöä ja suurten hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia, jossa terveyden merkitystä on viime vuosina pyritty entisestään korostamaan. KELA on tärkeä toimija sosiaali- ja terveystalouden rahoittamisessa ja pystyy siten tuomaan keskusteluun kokonaiskuvan mm. hoitokustannuksista. VATT tuo mukaan paljon osaamista pyritäessä kestävään kehitykseen ja tarkasteltaessa erilaisiin toimenpiteisiin liittyviä talo-

udellisia reunaehtoja ja terveysinvestointien hyödyllisyyttä. Tärkeässä roolissa voi olla myös Fimea, kun pohditaan terveysriskien ja lääkehoitojen suhdetta.

Jotta tavoitteet ympäristöterveysriskien paremmasta hallinnasta voisivat toteutua niukkenevien resurssien todellisuudessa, tarvitaan kaikilta SOTERKO-laitoksilta vahvaa sitoutumista yhteistyöhön ja uusien välineiden käyttöä yhteisten painopisteiden asettamiseen.

Viiiteet

Asikainen A, Hänninen O, Pekkanen J, 2013. Ympäristöaltisteisiin liittyvä tautitaakka Suomessa. *Ympäristö ja Terveys* 5/2013:68-74.

Hänninen O, Asikainen A, 2013. Ilmanvaihto ja terveys - suuria mahdollisuuksia vai kinkkisiä kompromisseja. *Ympäristö ja Terveys* 5/2013:32-37.

Kutvonen J, Asikainen A, Hänninen O, 2014. Tutkimus pienhiukkasaltistuksen alentamisesta: Taajamien puun pienpolttorajoitusten ja alennettujen nopeusrajoitusten terveyshyötypotentialiaali sekä kustannus- ja arvotehokkuus. *Ilmansuojeluuutiset* 1/2014: 8-11.

RISKY 2014. <http://www.soterko.fi/fi/tutkimus-ja-kehittamisohjelmat/riskien-hallinnalla-terveytta-ja-hyvinvointia>

SOTERKO 2014 <http://www.soterko.fi/fi/ajankohtaista/soterko-laajenee-ympariston-terveys-ja-hyvinvointivaikutuksiin> ■